

لزوم استفاده از روشها و ابزارهای جدید

در آموزش و پرورش

علی صادی

می‌دانند در رابطه با فراگیری علوم دینی، تلاش و کوشش در کسب علم و معنویات و تقابلی اخلاقی، دوری جستن از پلیدیها و رقابلی اخلاقی، سعی در ارتقاء شناخت و بالا بردن سطح جهان بینی اسلامی و گشودن دریچه‌های نورانی برای تیل به مشرق و تهذیب اسلامی، امام خمینی (س) فرموده‌اند: «مدرسه‌های علمی و دینی و تمام مدارس که در آن تحصیل می‌شود چه تحصیلات علوم دینی باشد یا تحصیلات دیگر باشد، در رأس برنامه‌هایشان در این جمهوری اسلامی باید این معنا باشد که مذهب باشند قبل از اینکه عالم هستند، مذهب باشند قبل از اینکه محصل هستند تأکید فراوان اسلام و رهنمودهای علمای دین، همواره بر تهذیب اسلامی، اخلاق حسنه، تقوا و کسب علم و معرفت بوده و اینگونه است که اگر فرد با توکل به خدا و با بهره‌گیری صحیح از ابزارها و الگوهای تربیتی به سوی کسب علم و دانش و معرفت گام بر

اطلبوا العلم عن المهد الی اللحد - زگهواره تا گور دانش بجوی
تعلیم و تربیت در میان جوامع بشری، بر بنیای نیازها، خاستگاهها، امکانات موجود و ساختار فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، برنامه‌ریزی- تدوین و به اجرا در می‌آید. شماری از دانشمندان، تعلیم و تربیت و هدفهای آموزشی و پرورشی را در سه طبقه شناختی، روانی - حرکتی و عاطفی تقسیم بندی کرده‌اند که در مجموع، شامل کلیه مباحث علمی و فنی، فرهنگی و هنری و اخلاقی و تربیتی می‌گردد.

آنچه در مکتب جهانی و انسان ساز اسلام، بیش از سایر مسائل بدان پرداخته شده است اهمیت و نقش تعلیم و تربیت در اصلاح و سازندگی فرد و در نهایت، سازندگی جامعه می‌باشد. با کوشش در فحوای و سیری در احادیث و روایات، این امر بیش از پیش بر ایمن آشکار می‌گردد که اسلام، صلاح و رستگاری و سعادت ابدی فرد را در گرو تعلیم و تربیت

دارد می‌تواند چشم انداز زیبایی در حرکت به سوی کمال برای خود ترسیم نماید.

نقش کارگزاران تعلیم و تربیت

نقش و خیر، مدیریت و کارگزاران امور تعلیم و تربیت در چگونگی برنامه‌ریزی و اجرای این امر، از جمله مسایل مهم و حساس کشور محسوب می‌گردد. در راستای اهداف آموزش و پرورش، ذکر نکات زیر خالی از فایده نمی‌باشد. ایجاد فضایی مناسب برای رشد و شکوفایی استعدادها، بالا بردن قابلیت‌های فکری و عملی دانش پژوهان، ایجاد زمینه تحصیلی مساعد جهت شناخت دقیق مسایل دینی و تشریح هرچه بیشتر نوجوانان و جوانان به کسب آگاهیهای معنوی، اشاعه فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی در مراکز آموزش، شناساندن نظام تربیتی غرب و اثرات آن در تهی ساختن انسانها و دور نمودن آنها از مسایل معنوی، بالا بردن سطح کیفی امکانات و ابزارهای کمک آموزشی متناسب با رشد و تحولات آموزش معاصر به طوری که از اسلاف سرمایه‌های مادی و معنوی جلوگیری به عمل آید.

در مکتب جهانی اسلام، پایه و اساس فعالیتها بر محور مسایل اخلاقی استوار می‌باشد. توجه به امور معنوی از ارکان مهم این مکتب انسان ساز است و رحلی از عالم مادیات و تیل به حیاتی سعادتمند، از جمله آرمانهای نهفته در اعتقادات دینی ما می‌باشد. حال اگر، مدیریها و برنامه‌ریزان آموزش، نظام آموزش کشور را آنگونه طراحی کنند که حسن ارتقا و امداد علم و ادب، از اول تا آخر، معترف، دانش‌آموزان نیز رشد یابد - خصوصا با ارائه الگوهای برتر تربیتی متناسب با شئونات فرهنگی و اجتماعی و اعتقادی برای جامعه - به طوری که افراد کی از این مراکز آموزش به اجتماع بزرگتر - جامعه - پیای می‌گذارند در مقابل موج تهاجمات فرهنگ دنیای خارج معصوم خواهند ماند.

لزوم تغییر در نظام آموزشی

با نگاهی به زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی موجود در جامعه، یک آنگ رشد را در بخشهای مختلف میتوان مشاهده کرد، که این خود بیانگر لزوم ایجاد تحولات در تمامی حره‌های جامعه است. اما این رشد و تحولات، در سیستم آموزشی کشور چندان محسوس نبوده است. شاید به واسطه گستردگی تشکیلات آموزش باشد که سرعت رشد را کند نشان می‌دهد. ولی به هر تقدیر، می‌بایست این تحولات، متناسب با پیشرفتهای زمان تحقق پذیرد. چه از نظر ابزار و وسایل آموزشی و چه از نظر شیوه‌های تعلیم تربیت. در واقع، با بررسی وضعیت فعلی هر یک از موارد فوق در خواصیم یافت که اولاً، امکانات و وسایل آموزشی، همان وسایل و تجهیزاتی است که طی چند دهه اخیر کاربرد داشته است - جز مواردی استثنائی - و روشهای آموزش موجود نیز، همان روشهای انتقال مطالب و مباحث آموزش به گونه تئوریک است که توسط مدرسی صورت می‌گرفته است. وضعیت دوره‌های آموزش نیز این چنین است که البته در مورد اخیر، تصمیماتی اتخاذ گردیده و نوبت تغییراتی را - فعلاً - در دوره متوسطه - داده‌اند. با اتخاذ روش جدید که از سال تحصیلی جدید شروع می‌گردد و تا میزان ده درصد از دانش‌آموزان کشور را زیر پوشش می‌برد. این طرح، ابتدا به طور آزمایشی به اجرا درخواهد آمد و آن طور که مجربان طرح جدید آموزشی متوسطه از طریق رسانه‌ها اعلام نموده‌اند در صورت موفقیت عملی در مرحله اول، به شکل گسترده به مرحله اجرا درخواهد آمد. امید آنکه طرح جدید آموزش متوسطه، نوبتی باشد برای آن دسته از دانش‌آموزانی که از شیفتگان کسب علم و دانش بوده و خودمان رامی‌بایست به مقاطع تحصیلی بالاتر می‌باشند.

توسعه فضای آموزشی کشور

به تناسب رشد فزاینده جمعیت، محیطهای آموزشی در کشور نیز باید توسعه یابد، به تبع آن گاه آموزش نیز باید افزایش قابل توجهی یابد و امکان تحصیل در سطوح گسترده، برای تمامی اقشار جامعه و از جمله در نقاط دور دست و مناطق محرومتر فراهم گردد. این عوامل، از جمله پارامترهای مهمی است که توجه و سرمایه‌گذاری در آن مسیر، در اقتصاد و شکوفایی کشور تأثیر مستقیم دارد.

البته کار و فعالیت تلاشگران نهضت سوادآموزی طی دهه اخیر و نقش مهمی که در کاهش جهل و بیسوادی داشتند را باید ستود. ولی خاطر نشان می‌سازد این روند، چنانچه در قالبی منظم و مدون و در سطح همگانی تر در بطن تعلیم و تربیت کشور ارائه گردد بیسوادی، این پدیده شوم و امریمن بشریت و هر چه سرپوشتر، از بطن جامعه ریشه کن خواهد کرد.

● اگر فرد با توکل به خدا و بایبیره گیری صحیح از ابزارها و الگوهای تربیتی، به سوی کسب علم و دانش و معرفت گام بردارد می‌تواند چشم انداز زیبایی در حرکت به سوی کمال برای خود ترسیم نماید.

● چه از نظر ابزار و وسایل آموزشی و چه از نظر شیوه‌های تعلیم و تربیت، می‌بایست تحولات سیستم آموزش و پرورش، متناسب با پیشرفتهای زمان تحقق پذیرد.

علم و دانش، راه را جهت محور ناهنجاریها و فقر فرهنگی هموار ساخته و جامعه را در برابر هجوم فرهنگی بیگانه مقاوم می‌سازد. رشد آگاهیهای اجتماعی، رشد ارزشهای مذهبی، کاهش کژروها و انحرافات اجتماعی و در نهایت کاهش جرایم اجتماعی، رشد خلاقیتها و استعدادها - که لازمه پویایی انسان و جامعه به سوی تکامل معنوی است - از جمله اثرات اشاعه صحیح تعلیم و تربیت اسلامی و بسط فضای آموزشی در جامعه می‌باشد.

جایگاه تعلیم و تربیت

تعلیم و تربیت، از جمله عوامل مهمی است که در شکل‌گیری شخصیت فرد، ساختار خانواده و نظام جامعه تأثیر بسزایی دارد. تعلیم و تربیت، پایه و اساس فرهنگ فرد و تشکیل می‌دهد معنای زیستن را به وی آموزش می‌دهد، علم ارتباط با جهان خارج و چگونگی حضور در صحنه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی را به وی می‌فهماند. ارتباط با پدر و مادر و تأثیرپذیری متقابل از آنان، احترام به سزای و معلم، چگونگی ارتباط با اجتماع - گروه دوستان - بالابردن قوه تشخیص جهت‌گزینی یارانی صالح و ... از جمله اثرات تعلیم و تربیت در فرد می‌باشد.

اولین کانون اجتماعی که انسان در بدو تولد، قدم می‌گذارد و از آن محیط متأثر می‌گردد کانون خانواده است. خانواده، مجموعه‌ای است از نوجوانها، الگوهای رفتاری و تربیتی، آداب و سنن، باورهای دینی، میراث فرهنگی به جای مانده از نسلهای کهن و رسالت حفظ و انتقال آن به نسل‌های بعد، در این کانون است که شخصیت اولیه کودک شکل می‌گیرد.

رفتار والدین با فرزندان در چهارچوب مسایل یاد شده، از همان روزهای نخست زندگی در تکوین شخصیت فرد نقش تعیین‌کننده‌ای دارد و این تأثیر، گاه به حدی است که در صورت برقراری روابطی صمیمانه و اصولی در دوران بحران سنین بلوغ و جوانی، می‌تواند به مثابه بهترین مشاور و راهنمای او، مانع از بروز بسیاری حوادث ناهنجار در زندگی وی گردد.

پس از کانون خانواده، محیط آموزشی در تکمیل و ساختار شخصیت اجتماعی کودک نقش محوری را ایفا می‌کند. در واقع، در این

دوران است که کودک با دنیایی جدید مواجه می‌شود. دنیایی که سراسر تعلیم است و تربیت، دنیایی سراسر معنوی، آموزنده و حساس و تعیین‌کننده به طور مشخص، مقطع تحصیلی ابتدایی - که نخستین دوره آموزش کودک محسوب می‌گردد - از حساسیت فوق‌العاده بالایی در تکوین شخصیت فرد برخوردار است. در این برمه از حیات کودک، یک سری مسایل باید مدنظر قرار گیرد که اهم آن عبارتند از:

- ارتباط مستمر اولیا با مربیان، جهت شناسایی دقیق نقاط ضعف و قوت در مسایل آموزشی - رفتاری و کرداری کودک و ریشه‌یابی علل و انگیزه‌های هر یک و یافتن راه‌حل مناسب جهت حل مضمرات موجود.

- شناخت خلاءهای فکری و عاطفی کودک و یافتن راه علاج آن.

- بررسی عواملی چون تشویق و تنبیه بر روی شخصیت کودک و نحوه استفاده پدیده از ابزارهای تربیتی موجود و شناخت محاسن و معایب هر یک در پیشبرد اهداف تربیتی.

- شناسایی استعدادهای کودک و سپس ایجاد زمینه‌ای مستعد جهت شکوفایی استعدادها.

موارد فوق، از جمله مسایلی است که در کل دوران تحصیل - خاصه دوران ابتدایی که به قولی، سهم مؤثرتری در مقایسه با سایر دوره‌های دیگر تحصیل در زندگی فرد دارد - قابل طرح می‌باشد و نیاز به تفسیر و تفحص بیشتری دارد.

توجه دادن کودک در این مقطع تحصیلی، به فراگیری علوم مذهبی به عنوان یک عامل سازنده، باید مجذبه منظر گروندگان امور آموزش ابتدایی قرار گیرد و بدان بجا دهنت.

مربیان تربیتی در مقاطع تحصیلی مختلف، رسالتی پس سنگین بر دوش دارند و از آن جمله است ارائه الگوهای تربیتی صحیح مبتنی بر اصول اسلامی که شاکت گرفته از کتاب آسمانی - قرآن - می‌باشد. فرهنگین رابطه، حضرت امام خمینی (س) خطاب به گروندگان امور تربیتی کشور فرمودند: شما می‌توانید که جوانها را تربیت کنید به یک تربیتی که تقوا در آن باشد و یا فوریاسی دیگر به همین قشر از مربیان

● رشد خلاقیتها و استعدادها - که لازمه پویایی انسان و جامعه به سوی تکامل معنوی است - از جمله اثرات اشاعه صحیح تعلیم و تربیت اسلامی و بسط فضای آموزشی در جامعه می‌باشد.

«جوانان را تربیت کنید به یک تربیتی که فعال باشند»

البته در کنار اصل تربیت، که بدان اشارتی وقت اصل تعلیم نیز در مقطع تحصیلی آموزش ابتدایی، با تربیت عین می‌باشد. این دو اصل، به موازات یکدیگر در راستای شکل‌گیری شخصیت اجتماعی و زیربنای فکری آینده سازان این موز و بوم نقش مهمی را ایفا می‌کنند. توضیح اینکه تعلل و سستی در هر یک از امور فوق، مصلحت و اقم این فسر است؛ ثقت اول، پروردگار است. تا فریاد سرده می‌رود و برگ پس باید در مورد مسایل تربیتی، از ابتدا کار را به گونه‌ای اساسی دنبال نمود تا بتوان اثرات مفید و سازنده آنرا در دراز مدت برای جامعه ارزیابی کرد.

دوران بعدی زندگی فرد، مرحله سنی نوجوانی است که در مقطع تحصیلی متوسطه سپری می‌شود. در این دوره از زندگی، نوجوان دارای طغیان، سرکشی و رفتارهای ناپهناجاری است که گاه، مواضع پیش می‌آید که خانواده، از اتخاذ شیوه‌ای خاص یا اصولی جهت مهار ناملایمات موجود باز می‌ماند. البته در صورت شناخت روحیات شخصیتی فرد در سنین مذکور از سوی والدین، می‌توان با برخوردی بجا، تمامی این سرکشیها و طغیانها را در مسیر رشد فکری فرد هدایت کرد و نتیجه مطلوب گرفت.

بدیهی است سیرچگونگی شکل‌گیری ویژگیهای فردی و سبب حالات برونی نوجوان، در تعیین مسیر آینده زندگی وی تأثیر مستقیم می‌گذارد.

پس با افعال و روشهای تربیتی مناسب، که از سوی والدین در محیط خانواده و مسانگی والدین یا مربیان فرد نوجوان در محیط مدرسه در تطابق با یکدیگر به کار گرفته می‌شود، آینده وی را به شکلی مفید و سازنده تحت تأثیر قرار خواهد داد. عدم حساسیت و عدم مسانگی در بکارگیری شیوه‌های تربیتی مناسب، تا بیجا نامطلوب را بدنبال خواهد داشت که جبران ناپذیر می‌باشد پس باید این نکته را همواره در نظر داشت که حواست از این سرمایه‌ها، تضمین کننده آینده‌ای بهتر برای جامعه بشری است.

احترام به مقام معلم

در عظمت مقام معلم، هرآنچه گفته شود کم است؛ چرا که در ستایش این آموزش دهندگان و اقم علم، تحوا و نصیحت کدام واژه است که بتواند حق مطلب را ادا کند. پس برای قدم نهادن در وادی معرفت و طی طریق، آداب طریق را بایست مراعات کرد و از آن جمله است احترام به مقام معلم، پیامبر اکرم (ص) نیز در خصوص احترام به معلمین و متعلمین می‌فرماید: «به معلم خود احترام بگذارید و کسی را هم که به او دانش می‌آموزید محترم بشمارید»

● آنچه در عکب جهانی و انسان ساز اسلام، بیش از سایر مسایل بدان پرداخته شده است اهمیت و نقش تعلیم و تربیت در اصلاح و سازندگی فرد و در نهایت، سازندگی جامعه می‌باشد.

در خاتمه این مقاله، از اطالان کلام پر میز جسته و به فکر چند مهم بسنده می‌کنم:

- لزوم توسعه فضاهای آموزش در اقم نقاط کشور.
- تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در ایجاد مراکز آموزشی.
- افعال سیاستهای جهت کنترل پرورشیه‌های مدارس غیرانتقاسی و نظارت دقیق بر امور جاری آموزشی در آن مراکز.
- اتخاذ روشهای در نظام آموزش جدید متوسطه، جهت تسهیل در امر ادامه تحصیلات عالی طالبان و اقم علم و دانش.
- بکارگیری امکانات و ابزار آموزشی مناسب با تحولات و پیشرفتهای آموزشی جهان.
- فعالیت نمودن انجمن اولیا و مربیان.
- توسعه امکانات ورزشی برای نوجوانان و جوانان در مراکز آموزش و با محلات.